

Zemřel prof. MUDr. Karel Trnavský, DrSc.

Ve věku nedožitých 87 let podlehl dlouhé nemoci 14. října 2017 v Praze významný lékař, pedagog, vědecký pracovník a především skvělý člověk.

Narodil se 6. prosince 1930 v Brně. Obecnou školu navštěvoval v Ostravě, gymnázium opět v Brně a lékařskou fakultu vystudoval v Olomouci. Pro úplnost dodám, že jeho rodina bydla v Prostějově od roku 1947 a on sám později rodiče navštěvoval pravidelně až do jejich smrti v roce 1990.

Už během studií v Olomouci navázal celoživotní přátelství se spolužáky – pozdějšími profesory – Vykydalem, Klabusayem a Kolaříkem. Protože i já jsem je znal osobně, pan profesor mě vždy informoval o důležitých událostech u některého z nich.

Ještě jako medik začal vědecky pracovat, nejdříve u biochemika prof. Šantavého, známého hlavně pracemi o kolchicinu a jeho derivátech. K tomuto tématu se prof. Trnavský vracel a publikoval ještě několikrát. Později bádával ve farmakologii, v níž působil i jeho přítel Lambert Klabusay (později po mnoho let hlavní internista ČR) a ještě před promoci spolu publikovali kolem deseti prací, které byly často citovány. Asi od 4. ročníku začal pan profesor docházet na I. interní kliniku, na které jeho kolega Vykydal, jako mladý asistent, vedl úsek revmatologie. Postupně se začal zajímat o revmatické choroby stále hlouběji, spolu s Vykydalem navštěvovali revmatologické kongresy, na nichž se ještě jako medik seznámil se špičkami tehdejší revmatologie u nás.

Po ukončení studia nastoupil 1. dubna 1955 do Výzkumného ústavu revmatických chorob v Piešťanech jako sekundární lékař. Zde zakládá experimentální oddělení a postupně se stává vedoucím vědeckým pracovníkem. Piešťanský ústav se stal světově proslulým zejména pracemi o alkaptonurii a ochronóze, objevem chondrokalcinózy a koncepcí o entezopatiích, se kterou přišel jeho učitel klinické revmatologie – prim. Niepel. Práce, které zde prof. Trnavský se svými spolupracovníky vyprodukovali, mu zajistily respekt ve světě. Vzpomenu jen průkopnické studie o enzymech degradujících pojivovou tkáň, články o uvolňování lyzosomalních enzymů a důležitá díla o farmakoterapii v revmatologii. Přednášel na kongresech po celém světě. Měl výborné jazykové znalosti a logicky byl zvolen do exekutivy Evropské ligy proti revmatismu (EULAR) a také její celosvětové obdoby (ILAR). Spolupracoval i s WHO a pravidelně se účastnil zasedání komise v Kodani v evropské centrále WHO. Toto vše vedlo k tomu, že se znal se všemi významnými revmatology ve světě a mnoho z nich se stalo jeho velmi dobrými přáteli. Mělo to velký význam poz-

ději, když dojednával studijní pobyty pro mladé lékaře v zahraničí.

Ani z Piešťan nepřerušil kontakty se svojí alma mater a do Olomouce nadále dojížděl. Jeho zvučný hlas se rozléhal starobylými chodbami tamější I. interní kliniky. Externě zde přednášel i zkoušel a po mnoho let byl členem naší katedry. Obhajoval tu kandidátskou práci v roce 1961, později zde v roce 1979 habilitoval a stal se profesorem v roce 1984.

V té době dostal nabídku od ministerstva zdravotnictví na místo ředitele Výzkumného ústavu chorob revmatických v Praze, kterou dlouho zvažoval a nakonec přijal. Ředitelem ústavu se stal od 1. 2. 1983. Ústav nebyl v dobrém stavu a ministerstvo zdravotnictví (MZ) uvažovalo o jeho zrušení. Prof. Trnavský ho tedy měl konsolidovat. Ústav v té době procházel generační obměnou, dosluhovali v něm ještě někteří bývalí asistenti zakladatele prof. Lenocho, kteří byli všichni balneologové, ale revmatologie v té době už šla jiným směrem a stávala se pevnou součástí interních oborů. Prof. Trnavský odvedl obrovský kus práce, a to jak v oblasti výzkumu a organizace (zřízení nových laboratoří a jejich vybavení moderní technikou, ustanovení nových vědeckých týmů), tak i v oblasti léčebně preventivní péče. Mladí kolegové byli díky jeho kontaktům a reputaci v zahraničí vysíláni na stáže na zahraniční renomovaná pracoviště. Výsledky se dostavily zanedlouho a ústav prosperoval ve všech oblastech. Vzpomenu jen zavádění sulfosalazinu do léčby revmatoidní artritidy (původně vyvinut Švédkou Nanou Swartzovou, kterou prof. Trnavský znal osobně), zavádění metotrexátu, provádění pulzní léčby glukokortikoidy, léčbu tehdy nové nemoci lymfatické boreliózy cefalosporiny, plazmaferézu u nemocných se systémovým lupusem, a mnoho dalších moderních trendů (ultrasonografie kloubů, nové diagnostické laboratorní markery atd.). Celkem publikoval 15 monografií a více než 500 prací. Ústav vedl 7 let. Stal se členem předsednictva vědecké rady MZ, řady komisí řídících výzkum, členem vědeckých rad fakult několika univerzit a nakonec vědeckým sekretářem České a Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně. V Praze přednášel na 1. LF UK a v Institutu pro doškolení lékařů. Zde založil i subkatedru revmatologie. Působil také jako vedoucí redaktor časopisu Fyziatrický a revmatologický věstník, který transformoval na současný časopis Česká revmatologie.

V roce 1990 došlo ve společnosti ke změnám a prof. Trnavský musel post ředitele obhajovat v konkurzu postupně 3krát a v každém vyhrál – přesto nebyl do funkce jmenován. I když pan profesor o tom nerad mluvil, těžko se vyrovnával s tím, že byla porušena pravidla „fair play“, která sám celoživotně vyznával a která byla v tomto případě tak jednoznačně porušena. To i chování některých jeho žáků vůči němu jen uspíšilo rozhodnutí odejít

ze státní sféry do nově založeného nestátního zdravotnického zařízení Arthrocentrum, které pomáhal spoluzakládat a ve kterém mohl nadále vykonávat praxi revmatologa. Zanedlouho se Arthrocentrum stalo vyhledávaným pracovištěm i pro mimopražské pacienty.

V roce 1999 mu bylo ministrem zdravotnictví nabídnuto místo ředitele IPVZ Praha, které zastával po dobu 3 let, ke všeobecné spokojenosti zaměstnanců i celé obce lékařů. V postgraduálních kurzech předával dál své bohaté praktické zkušenosti i teoretické znalosti dalším generacím lékařů s nadhledem, velkorysostí i kritičností.

Prof. Trnavský prožil třetinu života na Moravě, třetinu na Slovensku a třetinu v Praze. Každé prostředí formovalo jeho postoje. V jednání byl přímý, stál si za svým slovem. Bylo pro něj někdy asi těžké pochopit, že v Praze „ano“ znamená „snad, možná“, a to samé platí pro „ne“.

Pan profesor byl i neobyčejně vzdělaný člověk a kultura byla součástí jeho životního stylu. Měl nadprůměrné znalosti z filozofie. Miloval literaturu, z české poezie Vladimíra Holana a jako rodilý Brňan Jana Ská-

cela, z beletrie měl nejraději Grahama Greena. Často navštěvoval galerie, v průměru zhlédl 10 až 15 výstav za rok, pravidelně také chodil na koncerty vážné hudby a doma měl bohatý archiv CD nahrávek.

Na sklonku života se potýkal s chronickou nemocí, nad kterou nemohl zvítězit. I když intelekt zůstával neporušen, tělo vypovídalo poslušnost. Do posledních chvil byl vzorně ošetřován rodinou, zejména manželkou Janou.

V prof. Trnavském lékařská obec ztrácí velkého lékaře, vědce i pedagoga a vzácného člověka. Zanechal velkou stopu nejen na poli české a slovenské, ale i evropské a světové revmatologie.

Vážený pane profesore, bylo mi ctí s Vámi pracovat.

prof. MUDr. Štefan Alušík, CSc.

✉ alusik@ipvz.cz

Katedra vnitřního lékařství IPVZ, Praha

www.ipvz.cz

Doručeno do redakce 4. 11. 2017